

ОСВІТНІЙ АУДИТ ЯК ЗАСІБ ДІАГНОСТИКИ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ МІСТА ЧЕРНІГОВА

Шпіц-Чечота І. А.

аспірантка НПУ ім. М. П. Драгоманова, м. Київ

У статті розглянуто основні положення застосування освітнього аудиту як засобу діагностики ВНЗ у місті Чернігові. Представлені результати щодо якості показників надання освітніх послуг.

В статье рассмотрены основные положения применения образовательного аудита как средства диагностики ВУЗОВ в городе Чернигове. Представлены результаты относительно качества образовательный услуг.

The article describes the main provisions of the use of the educational audit as a means of diagnosis of the universities in the city of Chernihiv. Presents the results regarding quality indicators of educational services.

Ключові слова: засіб діагностики, освітні послуги, якість освіти, освітній аудит.

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта втратила характер елітного навчання і стала масовою, вища освіта перетворилася з певного привілею на соціальний стандарт [41]. Спостерігається бурхливе зростання кількості університетів і студентів, яке почалося відразу після Другої світової війни і продовжується сьогодні. Вища освіта демонструє не тільки неабиякий екстенсивний розвиток (світовий ринок освітніх послуг оцінюється приблизно в 3 трлн. дол. щорічно), але й радикально трансформує зміст і форми свого функціонування. Все це потребує глибоко наукового осмислення, в тому числі за допомогою соціологічних підходів і методів [3, с. 32].

У 80 роках минулого сторіччя за умов реформування системи освіти стало необхідним дослідити якість надання освітніх послуг за допомогою опитування викладачів і студентів, однак з'ясувалось, що запропоновані анкети не надали необхідної інформації, а їх показники були направлені на роботу в середині колективу – викладач-студент.

Для успішного виконання університетами своєї місії, необхідно провести ретельний критичний аудит своїх навчальних практик, чітко і відверто визначити принципи завдання і намітити шляхи і напрямки трансформування навчального процесу відповідно до нових проблем, обставин і можливостей.

Стратегічний напрям перебудови традиційної університетської парадигми - це відпрацювання викладацьких моделей, які навчають студентів самостійно здобувати необхідні знання, розвивають їх вищі креативні якості та здібності. Зрозуміло, що це потребує пильної уваги соціологів і пошуку відповідних методик дослідження цих складних процесів. Важливим викликом для університетів, навчальний процес яких традиційно був орієнтований на локальні та національні проблеми, стає необхідність враховувати особливості та тенденції глобального простору майбутньої професійної та соціальної активності випускників [3].

Тобто звернення до перевірки якості надання освітніх послуг ВНЗ почало цікавити науковців ще більше 30 років назад, але спроби зробити такий крок в нашій державі ніхто не наважився до тепер.

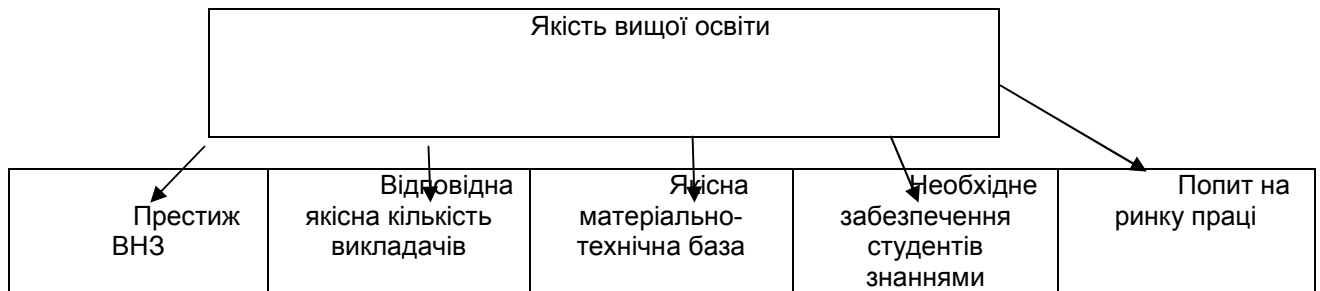
В усі часи розвитку суспільства, починаючи з моменту виникнення освітніх процесів, якість надання освітніх послуг цікавила як тих хто їх надає так і тих хто отримує кінцевий продукт (знання) освітнього впливу, особливо в часи економічних, ринкових відносин в усіх галузях суспільного розвитку.

Починаючи з давніх часів вищі чини намагались інспектувати та контролювати діяльність всіх навчальних закладів. Так, у 1869 році була заснована посада «Інспектор народних училищ», вони здійснювали контроль за міністерськими школами, парафіяльними, міськими, повітовими, вищими початковими народними училищами та нагляд за постановкою навчальної та виховної роботи, напрямком викладання в них і за політичною благонадійністю професорсько-викладацького складу, займалися підбором вчителів [82].

В місті Чернігові здійснювала свою роботу Чернігівська окружна інспектура народної освіти окружного виконавчого комітету Ради робочих, селян і червоноармійських депутатів (окр. ІНО), діяльність якої була направлена на «...претворяла в життя заходи, спрямовані на ліквідацію неписьменності серед дорослого населення, боротьбу з дитячою безпризорністю і безнадзорністю, займалася підготовкою та перепідготовкою кадрів, розробляла нормативно-методичні посібники» [33, с. 2-3].

Сучасні кроки по модернізації всього освітнього процесу вимагають підвищення якості освітнього потенціалу та відповідальності за надання якісної освіти. Тому як, якість кожного із ВНЗ ставлять країну на престижний рівень освітньої системи не тільки в середині держави і в освітньому просторі країн.

У зв'язку з цим увага акцентується на підвищенні якості надання освітніх послуг та поширюються шляхи діагностики ВНЗ. Якісна освіта має відповідати всім вимогам освітнього процесу (рис 3.2.1).

Рис. 3.2.1. Необхідні складові якісного освітнього процесу

Сучасні встановлені стандарти відповідності освітніх процесів, не мають можливостей підвищити рівень теперішньої системи освіти, оскільки їх показники якості застарілі і мають на меті надання освітніх послуг шляхом підтримки діалогу «викладач - студент».

Необхідність у саморозвитку студентства не вбачалось і тому мало зверталось уваги на самостійну якісну роботу молоді. Тому, по-перше - потрібно змінити ставлення суспільства до якості надання освітніх послуг, більше надавати можливостей у практичній діяльності студентської молоді; по-друге – створити на рівні держави та закріпити у правотворчих документах такі умови надання освітніх послуг які б відповідали сучасному ринку послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження якості освіти у науковому осмисленні вивчається багатьма науковцями різних галузей знань: П. Бурдьє, Г. Зіммеля і П. Сорокіна. Своє бачення висловлювали вчені-сучасники: В. Горбов, Н. Коваліско, О. Міхеєва, Н. Рибка, О. Третякова, О. Філіпов, Л.Чернявська та ін. Серед провідних науковців дослідження соціального освітнього аудиту, не можливо не звернути увагу на роботи О. Мазурика.

Метою статті є дослідити якість освіти та освітніх послуг в м. Чернігові за допомогою освітнього аудиту.

Виклад основного матеріалу. Освітня галузь знаходиться на етапи своєї інтеграції, вдосконалення; перехід до вимог Болонської декларації, в більшому обсязі, та наближення до вимог ринку послуг та якісної європейської освіти.

Якість змісту освіти перебуває на стадії «потрібно зробити краще, ніж було», але кроки по вдосконаленню мають бути чіткими та відповідати вимогам сучасної освіти.

Ми маємо можливість провести дослідження ВНЗ у місті Чернігів та зробити характеристику щодо якості надання освітніх послуг та умов забезпечення освітнього процесу, шляхом анкетування серед студентів і викладачів та представити висновки, що необхідно зробити для підвищення якості української освіти.

Основним моментом при здійсненні дослідження було проведено опитання студентської молоді, котрі навчались на 4-5 курсах ВНЗ та їх викладачів, засобом проведення анонімного анкетування.

Особливого значення набуває показник якості освітньої сфери, тому як ми маємо тільки два державні навчальні заклади 3-4 рівня акредитації, а отже конкурентність має місце.

Проблема якості освітніх послуг займає місце серед дискусійних питань розвитку держави, тому маємо можливість розглянути відповіді респондентів щодо якості функціонування освітньої системи очима самих здобувачів (студентської молоді) знань та тенденції по відношенню до якості отримання ними освітніх послуг.

Користуючись математичними методами знаходимо середній відсоток, враховуючи відповіді студентів, по окремому блоку питань.

Для розрахунку виводимо середній показник у %, застосовуючи формулу пошуку середньоарифметичного.

$$X = S (a\%...)/n, \text{ де}$$

X – середнє значення;
 S – сума відсотків по всіх кафедрах одного із міст;
 a – кількість показників у %;
 n – кількість кафедр.

Молоді був представлений перелік питань де вони визначали чи влаштовує їх в процесі навчання наступні елементи освіти, а також наскільки важливий кожен при підготовці як фахівця.

Розглянемо блок питань щодо відношення, студентської молоді до змісту навчального процесу, чи якісно, на думку студентів, забезпечується навчання в їх навчальному закладі, чи відповідає вимогам зміст навчального процесу для їх професійної підготовки.

Таблиця 3.2.6

«Чи влаштовує або не влаштовує Вас зміст навчального процесу і наскільки ці елементи важливі для професійної підготовки (у %, м. Чернігів)»

Елемент освітнього процесу	Влаштовує/ швидше влаштовує	Скоріше не влаштовує/по вністю не влаштовує	Важливо	Не важливо
Зміст навчального процесу				
Зміст навчальних предметів	62,5	37,5	98,6	1,4
Методи проведення навчальних занять	67,7	32,2	98,6	1,4
Зміст практичних занять	62,5	37,5	97,6	2,8
Забезпечення теоретичної та практичної підготовки	62,5	37,5	95,9	4,2
Організація науково-дослідної роботи студентів	57,5	42,4	91,2	8,8

Отже, як бачимо, показники якісного забезпечення навчального процесу в м. Чернігові свідчать, що більшість респондентів влаштовують елементи освітнього процесу на рівні 65%.

Але враховуючи, що це один із основних показників діяльності навчального закладу, можна сказати, що рівень не достатньо високий.

Особливо слід приділяти увагу підвищенню якості організації науково-дослідної роботи, т. я. відсоток «влаштовує – не влаштовує» знаходяться майже на середині. Досить позитивними є дані щодо важливості всіх елементів освітнього процесу (91,2 – 98,6%) (табл. 3.2.6).

Будь-яка сфера діяльності вимагає досконалого забезпечення необхідними ресурсами. Одним із важливих питань сучасної науки залишається розвиток та удосконалення матеріально-технічної бази ВНЗ, доступ до якісного навчального процесу за допомогою методичного забезпечення.

Розглянемо детальніше пропозиції ВНЗ щодо якісного забезпечення навчального процесу.

Для більшості студентів даний елемент освітнього процесу є важливим для отримання освіти, але існування показників, що не відповідають вимогам респондентів, тягне якість освітніх послуг на крок назад.

«Чи влаштовує або не влаштовує Вас забезпечення навчального процесу і наскільки ці елементи важливі для професійної підготовки (у %, м. Чернігів)»

Елемент освітнього процесу	Влаштовує/ швидше влаштовує	Скоріше не влаштовує/ повністю не влаштовує	Важливо	Не важливо
Забезпечення навчального процесу				
Інформування про навчальні, наукові і поза навчальні заходи	70,8	29,1	94,3	5,6
Доступ до комп'ютерної техніки та мережі Інтернет	37,9	62,1	93,6	6,3
Оснащеність й укомплектованість бібліотеки	56,2	43,8	96,5	3,5
Зручність навчальних аудиторій	66,7	33,3	97,2	2,8
Зручність розкладу занять	42,1	50,8	95,9	4,2
Доступ для роботи з викладачами	83,5	16,1	93,5	7,5
Методичне забезпечення (підручники, навчальні посібники, навчальні програми)	49,2	50,9	90,1	9,9
Консультативне забезпечення (надання допомоги у вирішенні професійних і особистісних питань)	77,5	22,5	97,2	2,8
Допомога в організації самостійної роботи	72,6	27,4	92,6	7,3

Забезпечення навчального процесу в Чернігові (табл. 3.2.10) свідчить про середній рівень забезпечення. Привертає увагу елемент «доступ до комп'ютерної техніки та мережі Інтернет», коли невдоволення має 62,1%, також забезпечення бібліотек – 43,8%, розклад занять – 50,8% , методичне забезпечення – 50,9%, при тому коли більшість студентів вважають їх важливими для якісного освітнього процесу.

З отриманих даних, стає зрозумілим, що студенти в процесі навчання прагнуть отримувати освіту, виходячи із можливостей навчального закладу, де більшість із них відзначає їх як «важливо», т. я. бажання мати якісні освітні послуги передбачає наявність всіх вищевказаних складових.

Не залишає уваги показник, отримавши найнижчу оцінку, задоволеності учбовим процесом – «Доступ до комп'ютерної техніки та мережі Інтернет», більшість серед опитаних респондентів не задоволені у забезпеченні, що іноді викликає непорозуміння з боку оточуючих, як дана проблема може існувати в XXI ст.

Не можливо пройти осторонь таких питань як оснащеність й укомплектованість бібліотеки, методичне забезпечення (підручники, навчальні посібники, навчальні програми), допомога в організації самостійної роботи. Досить вагомий відсоток респондентів не задоволені наданими умовами.

Той факт, що елемент навчального процесу «Доступ для роботи з викладачами» отримав найбільший відсоток визначає високий рівень прагнення отримувати знання. Одними із високих показників невдоволеності студентів є розклад занять.

Перш за все це може бути пов'язано із тим, що дослідження проводилось серед старших курсів, де переважна більшість молоді намагається знайти роботу або вже працює.

Освіта не можлива без якісного забезпечення освітнього процесу, який може бути зведений на найнижчі показники при відсутності якісних освітніх послуг з боку керівництва та професорсько-викладацького складу, тому наступним елементом, що має забезпечити високий рейтинг освітніх послуг є «Зміст освітніх послуг», які надаються безпосередньо в навчальному закладі.

Таблиця 3.2.14

Влаштує або не влаштує Вас забезпечення навчального процесу і наскільки ці елементи важливі для професійної підготовки (у %, м. Чернігів)»

Елемент освітнього процесу	Влаштує/ швидше влаштує	Скоріше влаштує/ повністю влаштує	не не	Важливо	Не важливо
Зміст освітніх послуг					
Наявні спеціальності та спеціалізації	85,6	14,4	95,0	9,9	
Наявні на факультеті форми навчання (денна, заочна)	89,8	10,1	97,2	2,8	
Перелік дисциплін, що вивчаються	78,5	21,4	96,5	3,5	
Розподіл годин між дисциплінами, що читаються	64,2	35,8	98,6	1,4	
Розподіл годин між формами проведення занять (лекції, семінари, практичні заняття)	68,0	32,0	98,6	1,4	
Зміст лекцій	76,2	23,8	97,9	2,1	
Форми (методи) проведення лекцій	79,2	20,7	95,7	4,2	
Зміст семінарських занять	80,3	19,6	98,6	1,4	
Форми (методи) проведення семінарських занять	77,5	22,5	97,9	2,1	
Зміст практичних занять	78,9	21,0	98,6	1,4	
Форми (методи) проведення практичних занять	73,0	27,0	96,5	3,5	
Додаткові заняття з предметів	62,8	37,2	80,0	20,0	
Форми поточного і проміжного контролю знань студентів	74,3	25,7	92,6	7,3	
Форми контролю знань на заліках	74,0	26,0	93,3	6,6	
Форми контролю знань на іспитах	75,4	24,6	94,7	5,3	
Наукова ерудиція (знання предмета що викладається)	83,1	16,8	94,0	6,0	
Методична підготовленість (вміння викладати)	79,6	20,3	97,3	2,1	

Уміння спілкуватись зі студентами	79,6	20,3	88,1	11,9
Вміння зацікавити викладанням предмета	78,3	21,7	97,2	2,8

В м. Чернігові, студенти відзначають низький рівень отримання знань за допомогою наданих в аудиторії лекційних занять - 76,2%, зміст семінарських занять – 80,3%, зміст практичних занять – 78,9%, та хотіли збільшити час для більшої підготовки між проведенням лекцій та семінарських занять – 32,0% і між дисциплінами, що читаються – 35,8%, вважаючи всі освітні послуги важливими для реалізації своєї мети в професійній підготовці.

Література:

1. Іщенко А. Ю. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України [Електронний ресурс] / А. Іщенко. – Режим доступу: www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=3288
2. Бакиров В.С. Сучасна вища освіта як предмет соціологічної рефлексії / В.С. Бакиров // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2009. – №881. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – Вип. 24. – С. 252.
3. Бакиров В.С. Высшее образование Украины: специфика, проблемы, перспективы / В.С. Бакиров // Об образовании. Евразийское пространство. К 20-летию Евразийской ассоциации университетов; ред. В.А. Садовничий. – М.: МАКС Пресс, 2009. – С.41-59
4. Национальний історический музей Белоруссии, Фонд учреждений научных, культурно-просветительных и народного образования. [Назва з екрану], Режим доступу : niab.by>an_fondi_nauk/ucheb1.
5. Державний архів чернігівської області. – Ф. Р - 128. – Оп. 1. – Спр. 39.